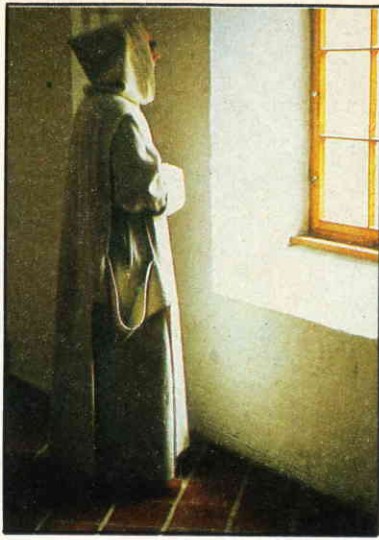

JAN DE GRAUWE EN HET MYSTERIE VAN DE SPARTAANSE LEEFREGEL

De Kartuzijzers leven nog als in het jaar 1084

tekst: frieda laevaerts – foto's: evert horn

Grote foto: de drie oudste kartuizermonniken maken hun eigen bescheiden uitstapje. Geheel links: het mysterieuze kartuizerleven blijft een grote aantrekkingskracht uitoefenen. Links: de Gentse leraar Jan De Grauwe heeft zijn leven gewijd aan het bestuderen van de meest Spaanse van alle kloosterorden. Samen met zijn schoonzoon Evert Horn, speurde hij naar de beweegredenen van deze hedendaagse kluizenaars.

Misschien zijn de kloosters nog nooit zo in trek geweest als in onze tijd. Wanneer zo'n vredige burcht een open-deur-dag houdt, loopt het er meestal letterlijk storm. Overwerkte zakenlieden, opgedroogde kunstenaars en blokkende studenten trekken er zich op geregelde tijden terug in de stilte van de meditatie.

„Alleen de kartuizers hebben geen behoefte aan deze modieuze vorm van godsdienstbeleving”, zegt Jan De Grauwe uit Gent, die het wel en wee van deze ascetische kloosterorde al 34 jaar lang op de voet volgt, de hele aardbol rond. Maar ook Jan is er niet in geslaagd het mysterie te doorgronden...

De kartuizers, deze meest ascetische van alle monnikenorden, volgen al negenhonderd jaar lang dezelfde strenge regel. Ze leven in afzondering, eten nooit vlees, hullen zich in zwijgzaamheid en vullen de nachten met gebed. De orde is springlevend. Welk geheim behoeven deze stille kloosterlingen achter hun hermetische muren?

Iemand die al 34 jaar lang dit mysterie probeert te doorgronden

is Jan De Grauwe, leraar aan het Gentse Sint-Barbaracollege. Ondanks zijn muisgrijze naam is de heer De Grauwe een kwikzilveren persoonlijkheid, snel in vuur en vlam rakend waar hij zich ook maar beweegt. Verlangt hij stiekem naar het kloosterleven? „Niets voor mij!” heft hij de handen in gespeeld afgrijzen. „Daar ben ik veel te onrustig voor!” Toch volgt Jan De Grauwe de monniken op de voet, de hele aardbol rond. Zijn

mystieke speurtocht leverde hem een indrukwekkend archief aan ongepubliceerde documenten en exclusieve foto's op. Een en ander resulteerde in een tentoonstelling die in twee weken tijd, schoolbezoek niet meegerekend, 1500 mensen trok. Vanwaar die belangstelling voor de meest gesloten kloosterorde, die er sedert de middeleeuwen ook niet moderner op is geworden? „Misschien is dat juist haar kracht”, probeert kartuizerkenner

De Grauwe het raadsel te verklaren. „Sinds haar ontstaan in 1084 werd de orde nooit hervormd. Het hoefde ook niet. In tegenstelling tot vele andere kloostergemeenschappen, is de Spartaanse leefregel van de kartuizers nooit verwaterd. Over de monniken vielen ook nooit enige schandalen of uitpattingen te melden, terwijl het er achter de middeleeuwse kloostermuren gewoonlijk nogal rauw aan toeging. De kartuizermonnik kent drie ver- >

Om de eenzaamheid te verzekeren moet een kartuizerklooster in een zo onherbergzaam mogelijk gebied liggen. Elke monnik bezit zijn eigen "kluis" met een tuintje erbij.

Boven en links: de monnik nuttigt zijn sober maal alleen. Hij moet erbij lezen. Tijdens de vasten gebruikt hij maar één maaltijd. Hij eet nooit vlees en zes maanden van het jaar mag hij ook geen boter, melk, kaas en eieren aanraken.

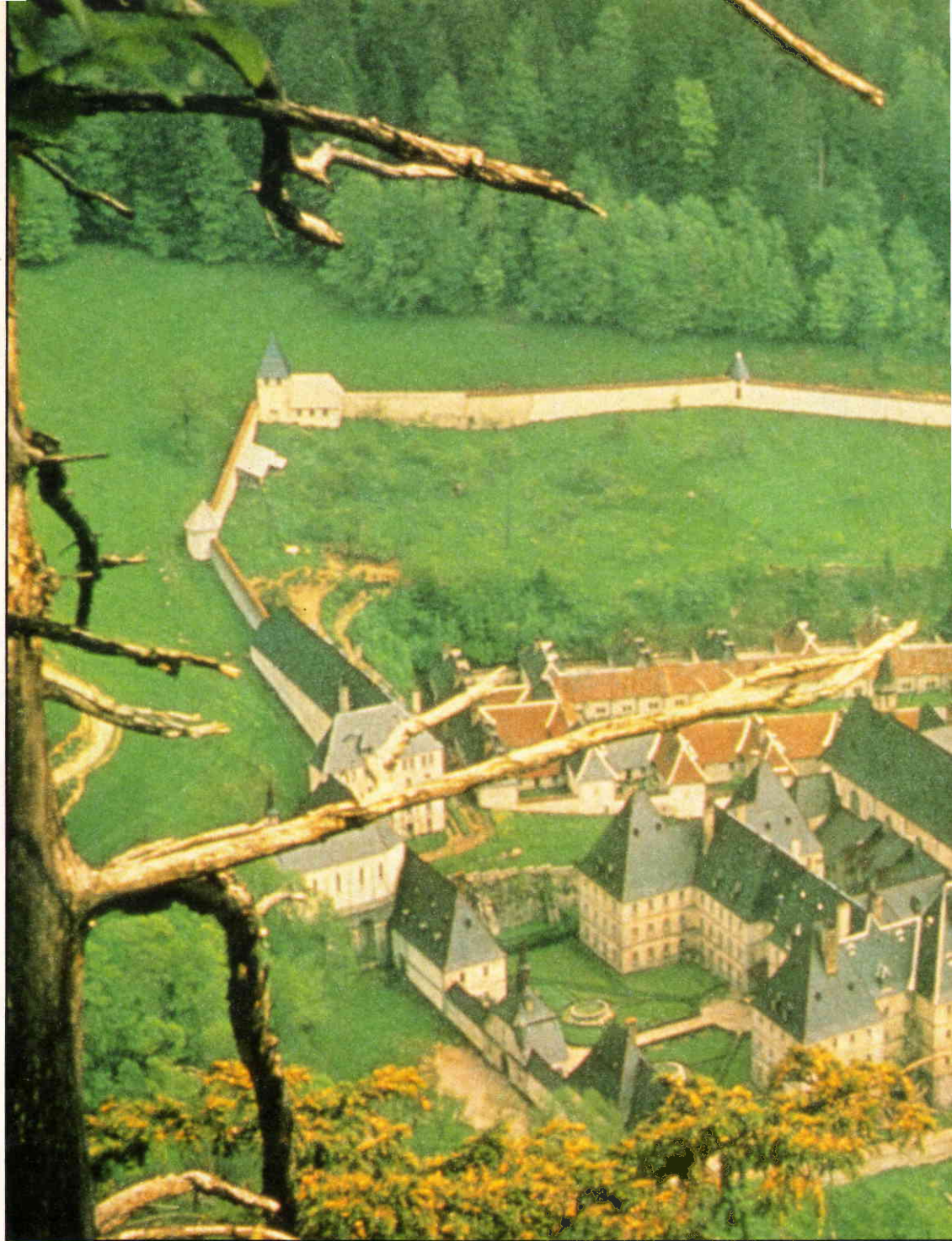
Links: het verluchten en kopiëren van handschriften was vroeger de voornaamste bezigheid van de kartuizers. Boven: de nachtelijke diensten vergen het uiterste van het uithoudingsvermogen. De onderbroken slaap is een dagelijks terugkerende marteling.

terende passies: eenzaamheid, gebed en vasten. Een andere manier van leven, die merkwaardige overeenkomsten vertoont met de spiritualiteit van de Tibetaanse lama's en de kluzenaars van de berg Athos."

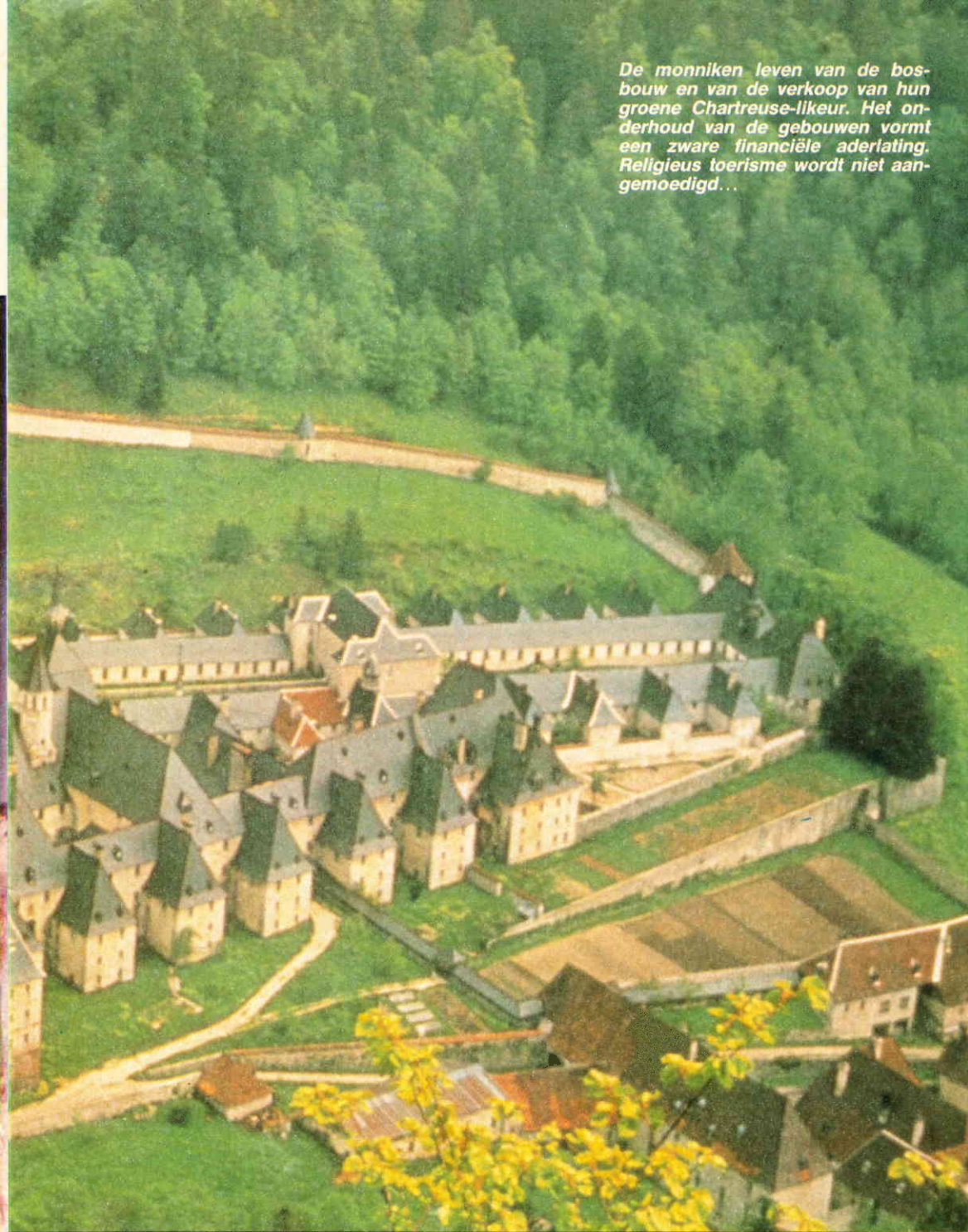
De orde ontstond eigenlijk tegen wil en dank van haar stichter, de heilige Bruno. Als reactie op het geloofsverval dat het jaar 1000 voorafging, trad er na die sombere, woeste ijzeren eeuw een diepgaande geestelijke vernieuwing op. Eén van de grootste geesten uit de elfde eeuw was Bruno van Keulen, professor aan het seminarie te Reims. Hij telde een paus onder zijn oudleerlingen, en leed bepaald niet aan misplaatste onderdanigheid. Toen zijn bisschop een winstgevend handeltje in kerkelijke goederen en waardigheden opzette, klaagde Bruno hem aan wegens simonie. De dankbare gelovigen wilden hem aartsbisschop maken, maar die zetel zag Bruno helemaal niet zitten. De eenzaamheid lokte hem met haar sirenengezang, zoeter dan alle wereldse verleidingen. Maar wie de vrede gevonden heeft, wordt belaagd door zoekers, en voordat hij *miserere* had kunnen zeggen, had Bruno al school gemaakt. Omringd door zes gezellen trok hij naar Grenoble, waar een oude vriend hem de woeste streek van Chartreuse als definitief toevluchtsoord aanraadde. Omdat Bruno een harmonisch evenwicht tussen het kluzenaarsideaal en het gemeenschapsleven nastreefde, bouwde hij een revolutionair klooster, een priorij. In „*La Grande Chartreuse*” kreeg elke monnik een eigen kluis met een tuintje erbij. Bruno schreef niet eens de kloosterregel op. Pas de vijfde prior legde de dagelijkse praktijk schriftelijk vast. De leefregel werd gemodelleerd naar die van de benedictijnen, maar aanzienlijk verzwaard door een streng stilzwijgen en een leven in eenzaamheid, naar het voorbeeld van de vroegere Engelse eremieten.

Tegen het einde van de 13de eeuw was de invloed van de kartuizers al tot de Nederlanden doorgedrongen. In Brugge lag het enige kartuizerinnenklooster dat Vlaanderen gekend heeft. Om bescherming te zoeken tegen de rovende en plunderende soldaniersbenden, slopen de priorijen steeds dichterbij de steden toe, wat eigenlijk tegen de regel was. Om de eenzaamheid te garanderen, mochten de kloosters immers alleen in onbewoonde streken liggen. Hoe dan ook, in 1543 kende Antwerpen een kartuizerpriorij op het Kiel. Het mocht niet baten, want ze werd door Maarten van Rossum („*Rosse Maarten*”) platgebrand. De kartuizers vestigden zich in Lier en kwamen pas in 1626 terug naar de Sintjorenstad. Waar nu de bewoners van de Antwerpse gevangenis op hun brits liggen, lagen vroeger de kartuizermonniken in hun cel geknield. Dat ging goed tot 1783 toen

Boven: dit is het voorland van elke kartuizer. Alleen de prior heeft recht op een stenen kruis. Rechts: broeder-tuinier laat het in elk geval niet aan zijn hart komen. Werken is zalig, en tuinieren is één van de weinige menselijke geneugten, die hem zijn toegestaan...

De monniken leven van de bosbouw en van de verkoop van hun groene Chartreuse-liqueur. Het onderhoud van de gebouwen vormt een zware financiële aderlating. Religieus toerisme wordt niet aangemoedigd...

zondheidsredenen vlees wordt voorgeschreven, moet het klooster verlaten.

15.00 uur: vespers in de kerk

17.00 uur: avondmaal

18.30 uur: completen in de cel

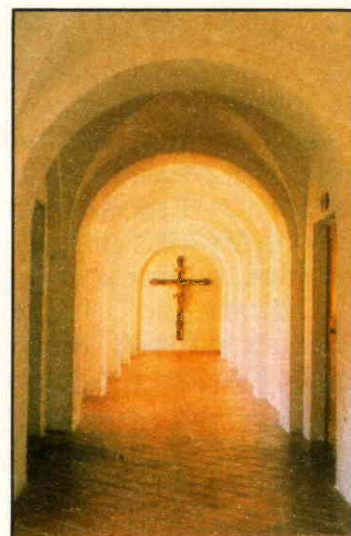
19.00 uur: bedtijd

23.00 uur: opstaan. Met die onderbroken slaap hebben de monniken het elke dag opnieuw moeilijk.

23.30 uur: metten en lauden in de kerk; gezongen in een oud ruig Gregoriaans, zonder orgel.

02.00 uur: terug naar bed, tot om 05.45 uur de klok weer luidt – enzovoorts, al 900 jaar lang, tot in de eeuwigheid.

De gemiddelde leeftijd van de kloosterlingen ligt vooraan in de dertig. Er wordt nooit gepraat, behalve tijdens de zeldzame wandeling. Zelfs het overlijden van de ouders is geen voldoende reden om het klooster te verlaten. De monniken hebben geen radio, kranten of TV. De prior, die als enige de krant

De zuiverheid van de stille kloostergang is de beste illustratie van de enige passie van de kartuizer: dichter bij God komen.

Jozef II, de Keizer-Koster, alle in zijn ogen onnutte contemplatieve orden afschafte. Bij ons maakte de Franse revolutie in 1794 een einde aan iedere poging tot heropricting. Je zult in België geen enkel kartuizerklooster meer vinden. Het enige dat er nog het best op lijkt is dat van „Les Petites Soeurs de Bethléhem” in Marche-les-Dames.

In Frankrijk waren er in 1814 nog vijf priorijen. Tegenwoordig moet je een verre reis maken om de waarheid te vinden. De kartuizers hebben zich teruggetrokken in de binnenlanden van Frankrijk, Italië, Zwitserland en Canada. Vrouwen werden geweerd; nieuwsgierigen niet aangemoedigd. „Wij willen geen toeristische attractie zijn. Wij hebben geen behoefte aan propaganda”, verklaart de tegenwoordige prior-generaal, een Frans super-intellect, die de kans op een

maarschalkstaf inruilde voor de monnikspij. „Wie ons zoekt, zal ons vinden.”

Je moet wel behoorlijk gemotiveerd zijn om kartuizer te worden. Er bestaan 23 kloosters, 17 voor mannen en 6 voor vrouwen. De dagindeling, dezelfde als 900 jaar geleden, ziet er als volgt uit:

05.45 uur: opstaan

06.07 uur: kleine getijden en meditatie in de cel

07.00 uur: mis

08.00 uur: getijden en een tweede, stille persoonlijke mis

09.00 uur: studie, lezing, handarbeid. Voor de monnik is werken ontspanning.

11.00 uur: ontbijt, in de vasten de enige maaltijd. Een kartuizer eet nooit vlees, en de helft van het jaar worden ook alle zuivelproducten gebannen. Zijn dieet bestaat voornamelijk uit groenten, vis en honing. Wie om ge-

krijgt, vertelt hen het wereldnieuws. Op zon- en feestdagen eten de monniken gezamenlijk, terwijl ze naar de geestelijke voorlezing luisteren. Wanneer ze alleen eten zijn ze verplicht te lezen onder de maaltijd – alweer vakliteratuur. „De enige wereldse auteur die ik ooit in een kartuizerklooster ontdekte, was Simenon”, verklaart Jan De Grauwe. Vroeger hielden de kartuizers zich voornamelijk bezig met het kopiëren van manuscripten; sinds de uitvinding van de boekdrukkunst schrijven ze zelf boeken, maar altijd anoniem. Ze leven van de bosbouw en de verkoop van hun beroemde Chartreuse-liqueur, waarvan ze het recept nog steeds geheim weten te houden. Net zoals ze het monopolie van de volmaakte harmonie lijken te bezitten. Een harmonie, die al negenhonderd jaar lang van deze en de andere wereld is. □